

PRESSENS
FAGLIGE UTVALG

PFU-SAK NR. 046/18

KLAGER: Lars Birkelund
PUBLIKASJON: NRK
PUBLISERINGSDATO: 29.01.2018
STOFFOMRÅDE: Utenriks
SJANGER: Diverse
SØKERSTIKKORD: Opplysningskontroll
REGISTRERT: 02.02.2018
BEHANDLET I PFU: 26.09.2018
BEHANDLINGSTID: 234 dager
KLAGEGRUPPE: Privatperson
PFU-KONKLUSJON:
HENVISNING VVP.:
OMTALE/ANONYM.:
MERKNADER: Denne saken ble opprinnelig levert fra sekretariatet med forenklet innstilling. Utvalget vedtok i møtet 26. april 2018 å gi saken full behandling.

SAMMENDRAG:

NRK publiserte **mandag 29. januar 2018** en videosak om Afghanistan med tittelen: «**Hvorfor angriper Taliban? Kort forklart**».

I videosaken gikk en programleder i NRK kort igjennom Afghanistans historie de siste 40 årene. Innledningsvis sa han:

«Afghanistan var faktisk et fredelig land helt til Sovjetunionen, det som i dag heter Russland, invaderte i 1979.»

Videoen ble både publisert på NRK.no og på NRK Nyheters Facebook-konto.

KLAGEN:

Klager er Lars Birkelund. Han mener NRK har brutt Vær Varsom-plakatens punkt 3.2, om opplysningskontroll.

Ifølge klager stemmer det ikke at Afghanistan var et fredelig land helt til Sovjetunionen invaderte. Han skriver:

«Det er usant. For på det tidspunktet hadde det allerede et års tid pågått et islamistisk opprør støttet av bl.a. USA. Og da Sovjet gikk inn var det fordi den afghanske regjeringen ba dem om hjelp mot disse, som ville gjeninnføre tvangsekteskap og reversere andre gode tiltak som 'kommunistene' innførte, inkl utbygging av skoler og helsetjenester.»

Klager mener i tillegg NRK har en upresis beskrivelse av USAs kontakt med Taliban om Osama bin Laden:

«Det er også villedende, eller i alle fall unyansert å slå fast som utvilsomt at Taliban nektet å utlevere bin Laden, da Taliban både før og etter 911 tilbød utlevering på betingelser som USA ikke aksepterte.»

TILSVARSRUNDE:

NRK kan ikke se å ha brutt god presseskikk. Mediehuset mener å ha dekning for begge formuleringene som klager reagerer på, «selv om det kan finnes ulike oppfatninger av forholdene som beskrives».

Om den første formuleringen, skriver NRK:

«Fram til 1978 var det en relativt sett stabil politisk situasjon i Afghanistan, og landet var gjennom en 25 års periode i praksis styrt av én person: General Sardar Mohammed Daud, som tok den formelle makten og avsatte daværende kong Zahir gjennom et ublodig militærkupp i 1973. Uroen økte imidlertid fra april 1978, da partiet PDP tok makten gjennom et nytt kupp hvor Daud ble drept.

Det er riktig som klager skriver at opprørsbevegelser ble aktive allerede på denne tiden, og det var åpne stridigheter særlig i de østlige delene av Afghanistan fra høsten 1978. Den politiske situasjonen i Kabul var dessuten labil som følge av maktkamper mellom de sentrale lederne i PDP, med flere avsettelser og et nytt kupp i september 1979 som resultat.

Men det er samtidig slik at dette i første rekke var konflikter som rammet de politiske elitene i Afghanistan, ikke folk flest. Kampene mellom opprørere og regimestyrker rammet i svært liten grad sivilbefolkningen, og angrepene var rettet mot tydelige militære mål. Dette står i voldsom kontrast til situasjonen etter 1979 - i disse snart 40 årene er det sivilbefolkningen som har blitt rammet desidert hardest av de mange konfliktene i Afghanistan.»

NRK opplyser også at journalisten som laget videoen har inngående kjennskap til Afghanistan. I 2010 og 2011 arbeidet han derfra, og han besøkte 27 av landets 34 provinser. «Bildet som tegnes av kildene han har møtt er nærmest helt entydig: De opplevde Afghanistan som et trygt land fram til invasjonen i 1979.»

NRK skriver likevel:

«Sett i ettertid kunne vi kanskje sagt at 'Afghanistan var faktisk et relativt fredelig land' for å tydeliggjøre at dette må ses i forhold til utviklingen senere, men vi mener samtidig at det må være akseptabelt å bruke den formuleringen som er publisert i innslaget.»

NRK mener å ha solid dekning for den andre formuleringen som klager reagerer på. NRK skriver:

«Det er riktig at flere kilder opplyser om at Taliban foreslo andre løsninger, gjerne knyttet til en utlevering til et annet muslimsk land, men dette var ikke akseptabelt for USA. Motforslagene ble i stadig økende grad oppfattet som uthalingstaktikk heller enn reelle løsninger - det gjelder for eksempel saken i Bergensavisen som klager selv viser til, hvor det islamske rådet for skriftlærde i Afghanistan 'ber om tid slik at de kan overtale Osama bin Laden til å forlate landet frivillig'.»

Avslutningsvis påpeker NRK at det et kan være nødvendig å forenkle problemstillinger og utelate opplysninger når man lager en rask innføring, slik som den påklagede videoen.

Klager fastholder at NRK har brutt god presseskikk. Han skriver:

«Det verste med videoen er at den gir inntrykk av at krigen i Afghanistan på 70/80-tallet skyldtes Sovjetunionen og Sovjetunionen alene og at Afghanistan var 'fredelig' før Sovjets såkalte invasjon ved juletid 1979. Men sannheten er at regjeringen der allerede i mars 1979 så seg nødt til å be Sovjet om hjelp mot et islamistopprør som startet sommeren 1978. Altså er det også ukorrekt å kalle det Sovjet gjorde for en invasjon.»

Klager viser til flere kilder som han mener bygger opp under hans syn.

Avslutningsvis skriver han:

«(...) forenkling/forkorting må ikke gå utover objektivitet. Og hvis forenkling/forkorting er det viktigste har jeg allerede kommet med et forslag til PFUs sekretariat. For ved hjelp av stoppeklokke fant jeg at NRK kunne ha spart to sekunder ved for eksempel å si: 'Borgerkrigen i Afghanistan utviklet seg til en stedfortrederkrig mellom USA og Sovjetunionen'. Og når det gjelder det som hadde med utlevering av bin Laden å gjøre kunne NRK ha spart et sekund ved å si at 'forhandlinger mellom USA og Taliban om utlevering av Taliban førte ikke fram'. Vinn-vinn, dvs både kortere og mer i samsvar med det som faktisk skjedde, altså mer objektivt.»

NRK skriver at det ikke er riktig at Sovjetunionens militære innmarsj i Afghanistan kom som følge av en invitasjon fra regjeringen.

«Det er korrekt at daværende statsminister Mohammed Taraki ba om støtte fra sovjetiske bakkestyrker i mars 1979, men Sovjetunionen avviste dette flere ganger med henvisning til at et slikt skritt kun ville gagne regimenes fiender.

Derimot valgte Sovjetunionen selv å intervensere militært i Afghanistan etter at Mohammed Taraki ble avsatt og sannsynligvis drept i et internt kupp i september 1979. Da Sovjetunionen rykket inn i desember ble kuppmakeren Hafizullah Amin avsatt og senere henrettet, mens sovjeterne innsatte Babrak Karmal som ny leder.»